

УДК 65 : 334 : 316.354 : 316.42 (614.2 + 615.1)

Братішко Ю. С., Посилкіна О. В.

Національний фармацевтичний університет, Харків, Україна

ОБҐРУНТУВАННЯ СТРУКТУРИ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ФАРМАЦЕВТИЧНОГО БІЗНЕСУ

bratishko@i.ua

Метою дослідження є узагальнення провідного закордонного та вітчизняного досвіду щодо управління соціальною відповідальністю фармацевтичних підприємств.

Матеріали та методи: аналіз, синтез, емпіричні методи, метод контрольного опитування, метод моделювання.

Результати. У статті визначені сутність, складові та напрямки реалізації соціально відповідальної діяльності сучасних вітчизняних фармацевтичних компаній.

Висновки. Отже, сьогодні більшість досліджуваних фармацевтичних компаній (ФК) зважають на необхідність реалізації політики соціальної відповідальності (СВ), але, з огляду на проведені дослідження, масштаби зовнішньої СВ є більш розгалуженими, ніж внутрішньої. Тому, сучасним ФК слід більше уваги приділяти не тільки зовнішнім соціальним програмам, але й більше турбуватись про власний персонал. Також, в разі поліпшення фінансово-економічного стану в країні і в галузі, перспективними напрямками внутрішньої соціальної відповідальності фармацевтичного бізнесу (СВФБ) для українських ФК можуть бути реалізація програми недержавного (альтернативного) пенсійного страхування персоналу, фінансування отримання управлінським персоналом другої вищої освіти, розвиток сучасних форм і методів мотивації персоналу та ін.

Ключові слова: соціальна відповідальність, фармацевтичне підприємство.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сьогодні проблема впровадження соціально відповідальної моделі ведення фармацевтичного бізнесу набуває все більшої актуальності як за кордоном, так і в Україні. Але через відсутність в Україні комплексного системного підходу до управління питаннями соціально відповідальної діяльності ФК розробка концепції управління соціальною відповідальністю фармацевтичного бізнесу є актуальною.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання управління соціальною відповідальністю бізнесу були започатковані такими відомими науковцями як Bowen H. R. [1], Davis K. [2-4], Carroll A. V. [5-7]. В Україні проблеми управління корпоративною соціальною відповідальністю розробляються у роботах Колота А. М., Калінеску Т. В., Мельника С. В. та інших. У фармації шляхи управління соціальною відповідальною діяльністю фармацевтичних підприємств (ФП) розроблялись у роботах Котвіцької А. А., Книша Є. Г., Мнушко З. М., Толочка В. М., Немченко А. С., Пономаренка М. С., Гудзенка О. П., Громовика Б. П., Ткаченко Н. О. та інших вчених. Але, не зважаючи на значний науковий внесок цих науковців, недостатньо опрацьованими залишаються питання узагальнення і поширення вітчизняного та закордонного досвіду побудови комплексної системи управління СВФБ.

ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Як показав проведений аналіз, у працях фахівців, в головному, досліджуються існуючі форми соціальної відповідальності ФП, здійснюються спроби обґрунтувати методи та інструментарій управління соціальною відповідальністю. Але дотепер не розробленими залишаються методологічні та методичні засади формування концепції СВФБ.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою дослідження є узагальнення провідного закордонного та вітчизняного досвіду щодо управління соціальною відповідальністю ФП.

ВИКЛАДЕННЯ ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Під концепцією СВФБ ми розуміємо систему поглядів на усвідомлення сутності, принципів, методів, підходів до формування, оцінки та управління соціальною

відповідальністю суб'єктів фармацевтичної галузі (СФГ). СВФБ передбачає здатність СФГ брати на себе зобов'язання фінансового, економічного, соціального і екологічного характеру за наслідки їхньої діяльності перед державою, суспільством, навколишнім співтовариством, персоналом, бізнес-партнерами та іншими зацікавленими сторонами, яка реалізується через етичну поведінку з урахуванням інтересів та очікувань всіх стейкхолдерів при дотриманні чинного законодавства і міжнародних стандартів на принципах добровільності та взаємної вигоди.

Визначений нами перелік об'єктів СВФБ наведений на рис. 1.

Суб'єктами СВФБ виступають менеджери із соціальної відповідальності ФП.

Рис. 1 Схема об'єктів (стейкхолдерів) СВФБ

Головними завданнями СВФБ є: забезпечення населення якісними, ефективними, безпечними та доступними за ціною ЛП; створення умов для розвитку професійної відповідальності працівників фармацевтичної галузі відповідно до вимог соціальних норм; забезпечення умов екологічно чистого виробництва і сприяння поліпшенню екологічної ситуації в місцях присутності виробничих потужностей ФП; участь у регіональних соціальних програмах розвитку територій і реалізацію власних соціальних проєктів; соціальний захист та сприяння професійному розвитку персоналу ФП; формування і розвиток корпоративної культури; підвищення іміджу ФК як соціально відповідального суб'єкту господарювання та інші.

Складовими СВФБ сьогодні є: відповідальність перед пацієнтами та споживачами за своєчасне забезпечення ефективними, безпечними та доступними за ціною ЛП; відповідальність за екологічну безпеку перед місцевим співтовариством; відповідальність

за нормотворчу діяльність та сприяння розвитку професійної та вищої освіти; відповідальність перед бізнес-середовищем (постачальниками; інвесторами; бізнес-партнерами; податковими та фінансово-кредитними установами; конкурентами); відповідальність перед суб'єктами системи охорони здоров'я (перед закладами охорони здоров'я, лікарями, фармацевтами та провізорами); відповідальність перед суспільством, суспільними організаціями та засобами масової інформації; відповідальність перед персоналом та профспілками; відповідальність перед акціонерами та власниками, що реалізується як у вигляді внутрішньої та зовнішньої відповідальності з метою забезпечення сталого соціально-економічного розвитку.

За результатами проведених досліджень, в структурі системи СВФБ нами виділено такі складові: складову якості, соціальну (суспільно-трудова), екологічну, управлінську, правову та складову розвитку, які реалізуються як у вигляді внутрішньої так і зовнішньої відповідальності (рис. 2).

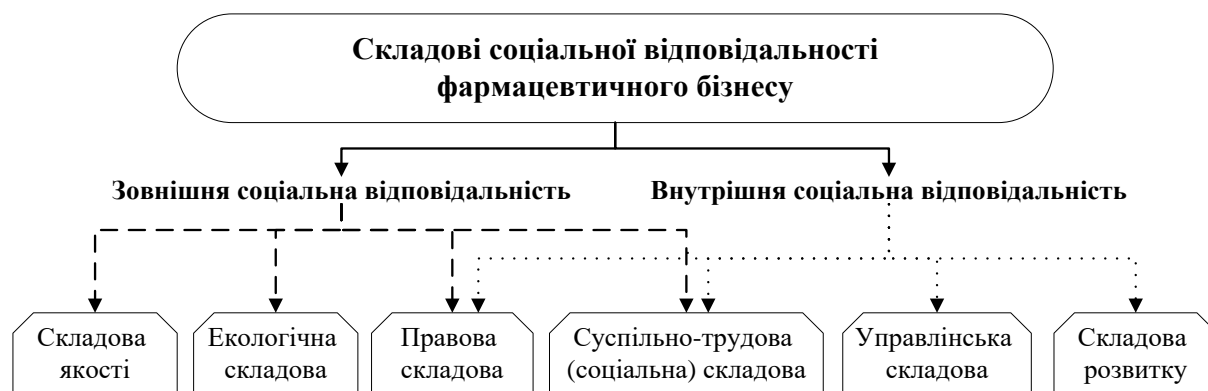

Рис. 2 Складові СВФБ

Внутрішня СВФБ – це відповідальність перед внутрішніми стейкхолдерами, тобто перед персоналом, профспілками, акціонерами та власниками.

Отже, до внутрішньої СВФБ належить ділова практика щодо підвищення рівня якості трудового життя персоналу завдяки реалізації таких заходів:

1) створення умов для забезпечення належних умов праці та безпеки праці, що підтверджується наявністю відповідних сертифікатів, таких, як OHSAS серії 18000 на ВАТ «Фармак» та на ВАТ НВЦ «Борщагівський ХФЗ»;

2) забезпечення соціально значущої заробітної плати, яка давала б можливість відтворювати робочу силу повною мірою, і стабільну її виплату – так зарплата у ФК сьогодні вище середньої в Україні і має позитивну тенденцію;

3) додаткове медичне і соціальне страхування персоналу надаються сьогодні лише деякими українськими ФК;

4) допомога в критичних ситуаціях (наприклад, у разі складного захворювання, лікування якого вимагає великих фінансових витрат) – так, за результатами наших досліджень, разова матеріальна допомога персоналу в ФК України становить в середньому 3-5% від річного фонду оплати праці на підприємстві;

5) українські ФК надають матеріальну допомогу персоналу лише в особливих випадках (весілля, народження дитини, смерть родичів та ін., як правило, в розмірі місячного окладу співробітника);

6) здійснюють виплати, що стосуються повної або часткової компенсації витрат персоналу на харчування (організація системи харчування персоналу), деякі ФК у весняний період вживають заходів з вітамінізації харчування співробітників;

7) деякі ФК надають персоналу послуги з транспортування до місця і від місця роботи, наприклад, до найближчої станції міського метрополітену;

- 8) сучасні ФК України розвивають власну соціальну інфраструктуру або компенсують витрати персоналу на відвідування тренажерних залів, басейнів та інших спортивних закладів;
- 9) надають путівки на санаторне лікування персоналу і членів їх сімей;
- 10) надають персоналу додаткову оплачувану відпустку;
- 11) також напрямком внутрішньої СВФБ в Україні є розробка і реалізація програм, спрямованих на пом'якшення та ліквідацію соціальних наслідків при реструктуризації ФК (сприяння у працевлаштуванні після звільнення, здійснення компенсаційних виплат працівникам, які потрапили під скорочення штатів);
- 12) розвиток персоналу через навчальні програми та програми підготовки та підвищення кваліфікації персоналу – цей напрямок внутрішньої СВФБ є найбільш поширеним серед ФК України, так всі досліджувані ФК регулярно проводять заходи щодо підвищення кваліфікації власного персоналу не рідше ніж один раз на п'ять років для кожного співробітника;
- 13) українські ФК сплачують за навчання управлінського персоналу на курсах іноземних мов;
- 14) компенсують витрати персоналу на участь в професійних тренінгах;
- 15) компенсують витрати управлінського персоналу на зв'язок та Інтернет;
- 16) деякі ФК організують роботу корпоративних бібліотек;
- 17) обов'язкове і повне виконання норм трудового законодавства також є напрямом внутрішньої СВФБ;
- 18) ФК проводять активну роботу з формування кадрового резерву за ключовими управлінськими посадами;
- 19) підтримують принципи гендерної та іншої рівності в питаннях працевлаштування і розвитку персоналу, просування його по кар'єрних сходах, здійснюють прозору процедуру підбору, відбору і найму персоналу;
- 20) деякі ФК мають програми трудової адаптації для молодих фахівців;
- 21) багато ФК співпрацюють з ВНЗ щодо надання баз практики для студентів;
- 22) у ФК поширене залучення молодих фахівців до участі в різноманітних проектах, в яких вони отримують унікальний професійний досвід;
- 23) сучасні ФК приділяють увагу формуванню корпоративної культури і здорової психологічної атмосфери в колективі;
- 24) займаються організацією дозвілля співробітників.

До внутрішньої СВФБ також належить практика щодо задоволення інтересів акціонерів і власників ФК України, що виражається в стабільній виплаті дивідендів і доходів від участі в капіталі ФК.

Зовнішня СВФБ – це відповідальність перед зовнішніми стейкхолдерами. До зовнішньої СВФБ належить:

- 1) ділова практика щодо впровадження у ФК України систем менеджменту якості для забезпечення населення лікарськими засобами належної якості, що підтверджується наявністю у ФК відповідних сертифікатів – так у сучасних ФК впровадження систем менеджменту якості підтверджується наявністю сертифікатів GxP, ISO 9000, ISO 13485 та ін.;

- 2) ділова практика щодо впровадження у ФК України систем екологічного менеджменту для забезпечення відповідального поводження до навколишнього середовища, що підтверджується наявністю у ФК відповідних сертифікатів – так у сучасних ФК впровадження систем екологічного менеджменту підтверджується наявністю сертифікатів ISO 14000, ISO 50000 та ін.;

- 3) ділова практика щодо впровадження ФК України систем соціально орієнтованого менеджменту та соціальної відповідальності для забезпечення довгострокових переваг та побудови партнерських відносин з ключовими стейкхолдерами, що підтверджується наявністю у ФК відповідних сертифікатів – так деякі ФК України приєдналися до ініціативи

ООН з питань соціальної відповідальності та беруть участь у реалізації положень Глобального договору, впроваджують стандарти ISO 26000, SA 8000.

До інших напрямків зовнішньої СВ ФК України також можна віднести: наявність на власному офіційному Інтернет-сайті ФК розділу щодо соціальної відповідальності; оприлюднення цілей діяльності ФК; розкриття інформації про місію ФК; наявність реалізованих соціальних програм розвитку; розкриття інформації про корпоративну соціальну відповідальність компанії; наявність розроблених документів, які підтверджують націленість діяльності на соціальну відповідальність; розкриття інформації про благодійність, меценатство та рівень соціально орієнтованих витрат; складання та оприлюднення соціальної (нефінансової) звітності; наявність у вільному доступі фінансових звітів про діяльність підприємства; участь у конкурсах з соціальної відповідальності та ін.

Слід зазначити, що саме структура соціально відповідальної діяльності ФК із чітким визначенням рівнів, суб'єктів та об'єктів, форм та напрямків створює методологічну платформу для побудови комплексної системи СВФБ, адаптованої до європейських норм соціального забезпечення та соціального захисту персоналу ФП, як його головної цінності.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Отже, сьогодні більшість досліджуваних фармацевтичних компаній (ФК) зважають на необхідність реалізації політики соціальної відповідальності (СВ), але, з огляду на проведені дослідження, масштаби зовнішньої СВ є більш розгалуженими, ніж внутрішньої. Тому, сучасним ФК слід більше уваги приділяти не тільки зовнішнім соціальним програмам, але й більше турбуватись про власний персонал. Також, в разі поліпшення фінансово-економічного стану в країні і в галузі, перспективними напрямками внутрішньої соціальної відповідальності фармацевтичного бізнесу (СВФБ) для українських ФК можуть бути реалізація програми недержавного (альтернативного) пенсійного страхування персоналу, фінансування отримання управлінським персоналом другої вищої освіти, розвиток сучасних форм і методів мотивації персоналу та ін.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ

1. Bowen, H. R. Social responsibilities of the businessman / H. R. Bowen. – New York : Harper & Brothers, 1953.
2. Davis, K. Understanding the social responsibility puzzle / K. Davis // Business Horizons. – 1967. – Vol. 10, Issue 4. – P. 45–50. doi: 10.1016/0007–6813(67)90007–9.
3. Davis, K. The case for and against business assumption of social responsibilities / K. Davis // Academy of Management J. – 1973. – Vol. 16, Issue 2. – P. 312–322. doi: 10.2307/255331.
4. Davis, K. Can business afford to ignore social responsibilities? / K. Davis // California Management Rev. – 1960. – Vol. 2, Issue 3. – P. 70–76. doi: 10.2307/41166246.
5. Carroll, A. B. A three–dimensional conceptual model of corporate performance / A. B. Carroll // Academy of Management Rev. – 1979. – Vol. 4, Issue 4. – P. 497–505. doi: 10.5465/amr.1979.4498296.
6. Carroll, A. B. The pyramid of corporate social responsibility : toward the moral management of organization stakeholders / A. B. Carroll // Business Horizons. – 1991. – Vol. 34, Issue 4. – P. 39–48. doi: 10.1016/0007–6813(91)90005–g.
7. Carroll, A. B. Managing ethically with global stakeholders : A present and future challenge / A. B. Carroll // Academy of Management Executive. – 2004. – Vol. 18, Issue 2. – P. 114–120. doi: 10.5465/ame.2004.13836269.
8. Черкашина, А. В. Дослідження сучасного стану соціальної відповідальності найбільших аптечних мереж міста Харкова / А. В. Черкашина, А. А. Котвицька // Управління, економіка та забезпечення якості в фармацевті. – 2014. – № 3. – С. 36–42.
9. Толочко, В. М. Посилення соціальної відповідальності в діяльності аптечних закладів України / В. М. Толочко, М. В. Зарічкова // Соціальна фармацевція : стан, проблеми та перспективи : міжнар. наук.–практ. інтернет–конф., 17–20 бер. 2014 р. / ред. кол.: А. А. Котвицька та ін. – Х. : НФаУ, 2014. – С. 128–132.

10. Закон України «Про вищу освіту» <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 10.08.2018).

11. Національна рамка кваліфікацій, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341 <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF> (дата звернення: 10.08.2018).

12. <https://www.villanovau.com/resources/public-administration/corporate-social-responsibility-jobs/#.W2AY-dIzbIV> (дата звернення: 10.08.2018).

УДК: 338.984

Гладкова О.В.

Національний фармацевтичний університет, Харків, Україна

ФІНАНСОВА ЛОГІСТИКА В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

АНОТАЦІЯ

В статті розглянута сутність фінансової логістики та обґрунтовано необхідність використання її методів та інструментів для управління фінансовими потоками суб'єкта підприємництва; визначені функціональні галузі фінансової логістики, до яких були віднесені «розрахункову» логістику, «фондову» логістику, фінансовий аутсорсинг, «кредитну» логістику, «банківську» логістику та логістику грошових запасів; узагальнені принципи фінансової логістики та обґрунтовано необхідність їх впровадження з метою підвищення ефективності бізнес-процесів та поліпшення якості діяльності функціональних підрозділів.

Ключові слова: суб'єкт господарювання, фінансові потоки, фінансова логістика, галузі фінансової логістики, принципи фінансової логістики

Вступ. Сучасні економічні умови ведення бізнесу свідчать про те, що управління фінансовими ресурсами та фінансовими потоками є ключовим завданням діяльності будь-якого суб'єкта підприємництва. Адже, саме при розподілі у часі фінансових надходжень і витрат необхідно враховувати величезну кількість чинників, одним з яких є те, що гроші сьогодні зовсім не тотожні грошам майбутнього. У зв'язку з цим, виникає потреба у використанні інструмента, який би дозволив працювати як з витратами, так і з надходженнями однотерміново. Таким інструментом виступає фінансовий потік. У свою чергу, забезпечити ефективне використання капіталу на основі координації оперативного управління фінансовими потоками дозволяє фінансова логістика.

Метою даної статті є визначення місця фінансової логістики в системі стратегічного та тактичного управління фінансовими потоками підприємства.

Виклад основного матеріалу. У вітчизняній та іноземній економічній літературі зустрічається безліч визначень поняття «фінансові потоки». У широкому сенсі під ними розуміються притоки і відтоки грошей в різні проміжки часу. У фінансовій логістиці в якості об'єкта управління виступає фінансовий потік, який визначається як рух грошових коштів, що циркулюють у логістичній системі, а також між нею і зовнішнім середовищем. Управління фінансовим потоком, з позиції інтегрованої логістичної системи, дозволяє використовувати принцип синергії. Він дозволяє за рахунок узгодженості дій у всіх взаємопов'язаних і взаємозалежних процесах виробництва та обігу домогтися більшого ефекту в цілому по структурі, ніж при поліпшенні функціонування окремих елементів. Застосування логістичних методів при управлінні фінансовими потоками дає можливість максимально збільшити доходи, при цьому застрахувати ризики, мінімізуючи втрати.

Однак, незважаючи на велику значимість, фінансова логістика є найменш вивченою галуззю економіки. Вважаємо, що це пов'язане в першу чергу з тим, що управління